
CD-1036 DIGITAL

Quintet for oboe & string quartet

Seven Inventions & Postlude
for oboe & cello

Kalevi Aho

Quintet for flute, oboe,
violin, viola & cello

Sinfonia Lahti Chamber Ensemble

AHO, Kalevi (b. 1949)**Quintet for Oboe and String Quartet** (1973) (*Luses, Helsinki*)**29'13**

- [1] I. *Moderato – Più mosso – Prestissimo – Cadenza (Tempo rubato) – Allegretto* 14'03
 [2] II. *Prestissimo – Passionato – Allegretto grazioso – Cadenza* 15'06

Seitsemän inventiota ja postludi oboelle ja sellolle (1986/98) (*M/s*)**15'34**

Seven Inventions and Postlude for oboe and cello

- [3] I. *Andante* 1'27
 [4] II. $\text{♩} = 138$ 0'48
 [5] III. *Con tristezza* 1'04
 [6] IV. $\text{♩} = 72$ 2'08
 [7] V. *Andante* 1'34
 [8] VI. $\text{♩} = 56$ 2'42
 [9] VII. $\text{♩} = 58$ 1'13
 [10] Postludi 4'14

Quintet for Flute, Oboe, Violin, Viola and Cello (1977) (*Novello*)**18'56**

Yksiosainen / in one movement

Sinfonia Lahti Chamber Ensemble[1]-[2] **Jukka Hirvikangas**, oboe • **Jyrki Lasonpalo**, violin I •**Esa Heikkilä**, violin II • **Anu Airas**, viola • **Illi Pälli**, cello[3]-[10] **Jukka Hirvikangas**, oboe • **Illi Pälli**, cello[11] **Outi Viitaniemi**, flute • **Lasse Junntila**, oboe • **Jaakko Kuusisto**, violin •
Anu Airas, viola • **Illi Uurtimo**, cello

Lahden Kamarimusiikkiseura
Sinfonia Lahti Chamber Ensemble

Kalevi Aho, one of Finland's leading composers of today, was born in Forssa in southern Finland on 9th March 1949. He studied at the Sibelius Academy in Helsinki under Einojuhani Rautavaara and in West Berlin in Boris Blacher's composition class. In the years 1974-1988 he was a lecturer in musicology at Helsinki University; from 1988 until 1993 he was professor of composition at the Sibelius Academy and since the autumn of 1993 he has been a freelance composer.

In the works which marked his breakthrough, the *First Symphony* (1969) and *Third String Quartet* (1971) Aho continues in the tradition of Shostakovich; even in these pieces, however, he arrived at a very original formal/dramatic decision. Thus, in the four-movement *First Symphony*, we are gradually drawn ever further away from the 'existing reality' of the beginning, ultimately reaching the third movement's strange, pseudo-baroque style, and finally, in the last movement, we can meet the problems of the 'true reality' head on. The structural starting-point for the single-movement *Second Symphony* (1970/95) is a triple fugue. In the four-movement *Third Symphony* (1971-73) the dramatic tension is different; it is a conflict between an individual (a solo violin) and the sound blocks of the orchestra; there is a similar conflict in the pessimistic *Cello Concerto* (1983-84). The culmination of Aho's first period (approx. 1969-74) is the three-movement *Fourth Symphony* (1972-73), in which the catastrophes of the second movement are eventually followed by spiritual liberation.

The *Fifth Symphony* (1975-76) marks a turning point in Aho's output. From a structural point of view this massive work is extremely complicated – in this multi-layered symphony, instead of polyphony between various individual instrumental voices, we hear a polyphony of different, independent musical strands. The virtuoso and colourful *Sixth Symphony* (1979-80) concludes a sequential line of development in Aho's sym-

phonic work; after this, the composer concentrated for a while on concertos and operas.

Aho's first opera, *Avain (The Key)*, 1978, with a libretto by Juha Mannerkorpi) tells of the paranoid alienation of an inhabitant of a big modern city in the estranging social climate of today. In 1982 and 1984 *Avain* was also performed by the Hamburg State Opera. In the years 1985-87 Aho wrote his sharply satirical second opera *Hyönteiselämää (Insect Life)*, which combines elements both of comedy and of tragedy (the libretto, by the composer himself, is based on a play of the same name by Josef and Karel Čapek) and contains numerous stylistic parodies as well as pointed social criticism. The work was premiered with great success by the Finnish National Opera on 27th September 1996. In 1988, drawing on material from *Hyönteiselämää*, Aho composed his *Seventh Symphony*: a six-movement, cheerful work, the 'Insect Symphony' has been described as 'a post-modern, tragicomic anti-symphony'. In 1990 Aho composed *Pergamon* for four narrators, four orchestral groups and organ; the text, which is in four languages, is based on Peter Weiss's novel *Die Ästhetik des Widerstands*. In the intense *Chamber Symphony No. 2* for strings (1991-92) we hear, in a sense, the music of the composer's inner voices.

In 1992 the Lahti Symphony Orchestra appointed Aho as its composer in residence, and he has written all of his more recent orchestral works for these musicians. The bright, single-movement *Symphony No. 8* (1993) for organ and orchestra is Aho's most expansive instrumental work; this musically wide-ranging piece is one of the fundamental cornerstones of Aho's entire output. The lighter *Symphony No. 9* (1993-94) is also a concertante symphony: in this work, which contains many different time strata, the solo instrument is the trombone. The large-scale, dramatic *Tenth Symphony* (1996) is like a tribute to the great Romantic tradition of symphonic music, and is quite different from the *Eleventh Symphony* for six percussionists and orchestra (1997-98).

98), which is dominated by strong, hypnotic rhythms and by subtle tonal colours. The song cycle *Kiinalaisia lauluja* (*Chinese Songs*; 1997) for soprano and orchestra is a setting of ancient Chinese love poetry. Soloistic virtuosity is a hallmark of his large-scale, symphonic concertos (*Violin Concerto* 1981, *Cello Concerto* 1983-84, *Piano Concerto* 1989), of his three chamber symphonies (1976, 1992 and 1995-96; in the last of these, a string symphony, the solo instrument is the alto saxophone) and of many chamber pieces (e.g. the *Oboe Quintet* [1973], *Bassoon Quintet* [1977], *Oboe Sonata* [1985], *Quintet for Alto Saxophone, Bassoon, Viola, Cello and Double Bass* [1994], *Quintet for Clarinet and String Quartet* [1998], *Epilogue* for trombone and organ [1998] and *Seven Inventions and Postlude* for oboe and cello [1998]). Aho's latest major works are the one-act opera *Salaisuksien kirja* (*The Book of Secrets*; 1998) to a libretto by Paavo Rintala and the two-act opera *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* (*Before We Are All Drowned*, 1995/1999), the libretto of which is based on a radio play by Juha Mannerkorpi.

Among Aho's numerous arrangements are Mussorgsky's *Songs and Dances of Death* for bass and orchestra (1984) and the first act of Uuno Klami's ballet *Whirls* (1988). In 1995 he composed the lost second violin parts of all six string quartets by the first Finnish composer of importance, Erik Tulindberg (1761-1814), and in 1997 he completed Sibelius's complete *Karelia* score in preparation both for performance and for recording (BIS-CD-915). Foremost among Aho's many writings are the treatises *Finnish Music and the Kalevala* (1985) and *Einojuhani Rautavaara, Symphonist* (1988), the collection of essays *The Tasks of an Artist in a Post-Modern Society* (1992), *Art and Reality* (1997) and *Music of Finland* (1996, in collaboration with E. Salmenhaara, P. Jalkanen and K. Virtamo).

© Anne Weller 1998

Quintet for Oboe and String Quartet (1973)

Alongside the bassoon, the oboe has been the woodwind instrument for which I have felt a special interest. This interest was aroused partly by chance in 1973, when the Jyväskylä Summer Music Festival commissioned me to write a quintet for oboe and string quartet for Jouko Teikari (solo oboist of the Finnish Radio Symphony Orchestra) and the Finlandia Quartet (Olavi Pälli, Jussi Pesonen, Esa Kamu, Heikki Rautasalo) to be performed at a Jyväskylä summer concert on 2nd July 1974. Before starting work I familiarized myself – under the tutelage of Teikari – with the oboe's capabilities, at the same time becoming aware that this sonically intense, eloquent instrument had previously been used in a surprisingly restricted way in both chamber and orchestral contexts. In my quintet I also wished to expand the instrument's expressive range, especially in the direction of great virtuosity. Nevertheless, the work contains an abundance of grateful-to-play, songful melodies of the sort that are characteristic of the oboe.

The quintet was composed during the autumn of 1973. While working on the piece I made the decision to continue writing music for the oboe – because, during my examination of Finnish oboe music, I realized how little high-quality chamber music for oboe had been written by Finnish composers. My second chamber work to feature the oboe was a quintet for flute, oboe, violin, viola and cello (1977). In 1985 I completed my large-scale sonata for oboe and piano, and in 1986/98 the *Seven Inventions and Postlude* for oboe and cello. My association with the oboe is not yet over: among my future plans are a piece for solo oboe and an oboe concerto.

The *Oboe Quintet* consists of two broadly conceived movements. At the very outset the oboe presents a peaceful melody, which the violin imitates in inverted form. In the second section the second violin, viola and cello start to play a long-held melody which advances in parallel thirds, above which the oboe and first violin

play virtuoso, 'warbling' motifs. The third section consists of a synthesis of the first two musical events, whilst the fourth is again in total contrast, an antithesis. Thus the form of the movement progresses dialectically – the various sections relate to each other in the manner of a thesis-antithesis-synthesis.

During the first movement the motoric energy of the music increases gradually, reaching a climax in a wild, five-part chromatic fugal passage near the end of the movement. This is followed by an oboe cadenza, at first accompanied. The movement ends with reminiscences of the opening bars of the work.

The second movement is lighter and more airy in mood, and is even more vivacious than the first movement. It develops like a virtuoso musical game until, when we reach the climax, the motoric energy begins to exhaust itself, and the movement acquires a darker, elegiac tone. The melancholy mood lifts again for a moment, making way for a dance-like, rhythmically capricious passage. This is followed by an extremely demanding solo cadenza for the oboe, which concludes the work. This final cadenza also forms a synthesis of all the musical material of the quintet.

The work is dedicated to Jouko Teikari.

Seven Inventions and Postlude for oboe and cello

(1986/98)

The first impulse for the *Seven Inventions and Postlude* came from my chamber opera *Avain (The Key)* (1977–78), which was given at the Savonlinna Opera Festival in 1986, the performance actually taking place in the cavern hall at Retretti, near Savonlinna. At that time I was also composing another opera, *Hyönteiselmää (Insect Life)*. When I heard the performance of *Avain* at Retretti, I thought of composing a chamber work that would develop almost operatically, in short scenes, and in which the instruments would in some way represent the figures on an operatic stage. In this way the music would acquire a clearly defined 'speaking' quality.

I started work on the piece immediately after returning from Savonlinna, in August 1986. The oboe represents the feminine side of the *Inventions*; the cello is more masculine, and the music deals with how the two instruments interact and communicate, and the development of this interaction. In the autumn of 1986, however, the piece remained unfinished – the 'libretto' of the composition led the musical drama towards a crisis from which I could find no satisfactory means of escape. Thus the *Inventions* were put aside in favour of *Hyönteiselmää*, which ultimately occupied almost all of my time in the autumn of 1986 and the spring of 1987.

Not until twelve years later, in February 1998, when I was working at the Künstlerhaus Schloß Wiedersdorf in Germany, did I realize how the *Inventions* should end up. I composed a *Postlude*, larger in scale than the preceding movements, which – like a résumé – was intended to examine the plot of the *Inventions* by musical means. Stylistically the *Postlude* is a little more objective than the *Inventions*; it takes a view of the *Inventions* in the same way that we might with hindsight adopt a certain attitude towards an emotionally overwhelming event or experience in the distant past. The *Seven Inventions and Postlude* were premièred in Lahti on 28th November 1998 by the oboist Jukka Hirvinkangas and the cellist Ilkka Pälli.

Quintet for flute, oboe, violin, viola and cello (1977)

The *Quintet for Flute, Oboe, Violin, Viola and Cello* was written in the early summer of 1977 for the Swedish society Nutida Musik (Contemporary Music). The unusual combination of instruments was specifically requested by Nutida Musik to accompany an existing work for the same combination by the Swedish composer Jan Carlstedt in a concert programme. In this work, too, I have attempted to explore the outer limits of virtuosity in a chamber music context. From the musicians the work requires not only exceptional technical virtuosity but also the ability to enter completely

into its world. Nevertheless, the quintet has never been performed in Sweden. The reason, it later emerged, was that the Swedes had expected me to write a very different, 'more harmless' work rather than a difficult, virtuoso piece like this. The first performance of the quintet did not take place until 24th March 1983, when it was performed at the Helsinki Biennale by Olli Pohjola, Lasse Junttila, Jouko Heikkilä, Sirpa Juvonen and Lea Pekkala.

The single-movement quintet begins sharply, with 4-6-part clusters, occasionally solidifying to form a 'theme', which is followed by three very free variations and a development section which ends with a cello cadenza. The clusters then return, this time more gently. Cadenza-like figures from various instruments lead onwards to an extremely rapid passage (*Prestissimo*), which culminates in a high, piercing G from the flute, oboe, violin and viola and then breaks up into tone field formations. The musical tension is not released, however, until the flute's and oboe's alternating double cadenza, ending with a low, powerful B natural from the oboe alone. The music now acquires a more peaceful, elegiac and dark tone. The muted strings no longer play their mysterious, quiet tremolos, and piccolo figurations eventually lead the music to an entirely new, imaginary level. The string figures rise gradually upwards and upwards until the whole work ends with high harmonics from the violin, viola and cello on the note D flat.

© Kalevi Aho 2000

The **Sinfonia Lahti Chamber Ensemble** was founded in 1986 by musicians from Lahti, not only to stimulate their own development as performers but also with the aim of offering the public unusual experiences in the field of chamber music. The ensemble consists primarily of members of the Lahti Symphony Orchestra and teachers from the Päijät-Häme Conservatory in Lahti.

The ensemble took as its point of departure the

realization of utopias; its repertoire extends from the Baroque to contemporary music, and from church concerts to appearances in bars and pubs. As well as giving concerts, the ensemble has commissioned and premièred numerous compositions and has organized composers' seminars. To stimulate young people's interest in chamber music, the ensemble has organized chamber music competitions for chamber music students in Lahti.

Among the festivals at which the ensemble has performed are the Helsinki Festival, Crusell Weeks, Tampere Biennale and, internationally, festivals in Bergen, St. Petersburg, Poland and Båstad. Tours have also been undertaken to the USA, Germany and Denmark. The Sinfonia Lahti Chamber Ensemble has made numerous radio recordings in Finland, and its BIS recordings include music by Sofia Gubaidulina, Bohuslav Martinů, Gustav Mahler and Kalevi Aho.

Jukka Hirvikangas (b. 1963) graduated as an oboist from the Sibelius Academy in 1989 after studying under Sven-Erik Paananen. Among his other teachers are Juha Metsäpelo and Aale Lindgren. Since 1989 he has been an oboist with the Lahti Symphony Orchestra and recently he has also appeared as the orchestra's cor anglais soloist. As a chamber musician he has appeared throughout Europe. He is also a member of the Savonlinna Opera Festival Orchestra and has been closely involved with the Lahti Symphony Orchestra's educational programme.

Jyrki Lasonpalo qualified as a violinist in 1996, having studied under Igor Bezrodny at the Sibelius Academy. He first appeared as a violinist in 1979 at a concert for young soloists with the Finnish Radio Symphony Orchestra. He has subsequently appeared with such orchestras as the Vantaa Orchestra and the Mikkeli and Lahti Symphony Orchestras. From 1986 until 1993 he was a first violinist with the Tapiola Sinfonietta, and since 1993 he has been alternating leader of the Lahti

Symphony Orchestra. He regularly performs chamber music for various instrumental combinations.

Esa Heikkilä (b. 1962) graduated from the Sibelius Academy in 1986 and has worked as a violinist with the Finnish Radio Symphony Orchestra, the Helsinki Philharmonic Orchestra and the Savonlinna Opera Festival Orchestra. Among his engagements as an orchestral soloist and chamber musician are performances at the Helsinki Festival and Crusell Weeks in Uusikaupunki. He is currently principal second violinist with the Lahti Symphony Orchestra. He has appeared as a guest conductor with various Finnish orchestras, including numerous concerts with the Lahti, Pori and Mikkeli Symphony Orchestras. He has also made guest appearances as a conductor at the Crusell Weeks and, internationally, in Estonia and at the Dartington Festival in England. Esa Heikkilä is the conductor of the symphony and chamber orchestras of the Päijät-Häme Conservatory.

Anu Airas was awarded her viola diploma in 1993 after studies at the Sibelius Academy under Helge Valtonen and Paavo Pohjola. She gained her M. Mus. degree in 1997. She also studied in Israel under Yuri Gandelsman. Anu Airas has been a member of the Finnish Radio Symphony Orchestra and Tapiola Sinfonietta, and is currently principal violist with the Lahti Symphony Orchestra. She has also appeared with various ensembles in the Nordic countries, the USA, Japan and many European countries.

Ilkka Pälli studied at the Sibelius Academy under Pauli Heikkinen and Raimo Sariola, after which he completed his cello studies at the Moscow Conservatory as a pupil of Mikhail Khomitzer. He has been principal cellist of various chamber orchestras and of the Oulu Symphony Orchestra; he has been principal cellist of the Lahti Symphony Orchestra since 1986. Ilkka Pälli has appeared as a soloist with orchestras and as a recitalist all over

Finland, and as a chamber musician in all the Nordic countries, continental Europe and the USA. He has been the chairman of the Sinfonia Lahti Chamber Ensemble since its foundation.

Outi Viitaniemi (b. 1962) studied the flute at the Espoo College of Music under Liisa Vakkilainen and at the Sibelius Academy under Anja Voipio, graduating in 1988 and obtaining her Master's degree in 1997. Her concert début took place in 1989. Outi Viitaniemi has taken part in numerous masterclasses both in Finland and internationally, for example as a pupil of Andras Adorjan, William Bennett and Raymond Guiot. Since 1989 she has been principal flautist of the Lahti Symphony Orchestra. Outi Viitaniemi has appeared as a soloist in Lahti, Espoo and elsewhere.

Lasse Junntila (b. 1960) studied the oboe at the Espoo College of Music and at the Sibelius Academy under Jouko Teikari. He has taken part in numerous masterclasses given by teachers such as Aale Lindgren, Gernot Schmalfuss and Michael Kühn. Lasse Junntila has been principal oboist of the Lahti Symphony Orchestra since 1984. As a soloist he has appeared with the Lahti Symphony Orchestra and also in Espoo, Uusikaupunki and with the Avanti! chamber orchestra.

Jaakko Kuusisto (b. 1974 in Helsinki) studied the violin with Géza Szilvay and Tuomas Haapanen at the Sibelius Academy, and with Miriam Fried and Paul Biss at Indiana University. In 1989 he won the Kuopio Violin Competition, and since then he has claimed top prizes at several major competitions – including fourth prize and a special prize for the best performance of a new work at the Jean Sibelius Competition in 1990. He won second prize in the Carl Nielsen Competition in 1996, and in 1997 he was a finalist at the Queen Elisabeth Competition in Belgium. Jaakko Kuusisto performs frequently as a soloist and chamber musician. He

has performed with almost all of the major Finnish orchestras, and concert tours have taken him to Japan, China, the United States, Ecuador and many European countries. In 1999 he appeared with the Turku Philharmonic Orchestra on a tour to China. Jaakko Kuusisto was appointed leader of the Lahti Symphony Orchestra in May 1999. Together with his brother Pekka he is artistic director of the Järvenpää Sibelius Weeks and the Lake Tuusula Chamber Music Festival. He is also active as a composer, and has been commissioned to write both solo and orchestral works.

Illiia Uurtimo (b. 1960) studied the cello at the Sibelius Academy in Helsinki as a pupil of Arto Noras, Hannu Kiiski and Raimo Sariola; he has also taken part in masterclasses given by various teachers. After working as principal cellist of the Pori Symphony Orchestra for five years, he became a member of the Lahti Symphony Orchestra's cello section in 1986. Illiia Uurtimo takes an active part in the Lahti Symphony Orchestra's educational programmes for children and young people. Illiia Uurtimo has given concerts in Russia, various European countries and the USA as a member of the Lahti Symphony Orchestra and Sinfonia Lahti Chamber Ensemble.

Anu Airas • Jukka Hirvikangas • Esa Heikkilä •
Ilkka Pälli • Jyrki Lasonpalo

Suomen tärkeimpiin nykysäveltäjiin kuuluva **Kalevi Aho** syntyi Forssassa 9.3.1949. Hän opiskeli Sibelius-akatemiassa Einojuhani Rautavaaran oppilaana ja Länsi-Berliinissä Boris Blacherin luokalla. Vuosina 1974-1988 hän toimi Helsingin yliopiston muusikkitieteen lehtorina, 1988-1993 Sibelius-akatemian vs. sävellyksien professorina, ja syksystä 1993 lähtien hän on työskennellyt vapaana taiteilijana.

Läpimurtosävellyksissään, *1. sinfoniassa* (1969) ja *3. jousikvartetossa* (1971) Aho liittyy tyylillisesti Šostakovitš-traditioon; kuitenkin jo näissä teoksissa hän päätyi hyvin omaperäisiin muoto-dramaturgisiin ratkaisuihin. Siten neliosaisessa *1. sinfoniassa* etääntytään vähitellen yhä etäämmäs alun "realisesta" todellisuudesta, aina 3. osan outoon, pseudo-barokkiseen tyliin, kunnes vasta finaalissa pystytään kohtaamaan kiertelemättä "oikean" todellisuuden ongelmat. Yksiosaisen *2. sinfonian* (1970/95) rakenteellisena lähtökohtana on kolmoisluuga. Neliosaisessa *3. sinfoniassa* (1971-73) dramaturginen jännite muodostuu yksilöllisydden (soolovilu) ja orkesterin sointimassojen välisestä ristiriidasta; vastaavasta ristiriidasta on kysymys myös pessimisessä *sellokonsertossa* (1983-84). Ahon ensimmäisen kauden (n. 1969-1974) huipentuma on kolmiosainen *4. sinfonia* (1972-73), jossa toisessa osassa tapahtuvaa katastrofia seuraa lopulta psykkinen vapautuminen.

5. sinfonia (1975-76) merkitsee käännekohtaa Ahon tuotannossa. Massiivinen teos on rakenteeltaan äärimäisen monimutkainen – yksityisten eri äänten välisten polyfonian sijasta monikerroksisessa sinfoniassa soi erilaisten itseenäisten musiikkien polyfonia. Virtuoosiseen, värikäiseen *6. sinfoniaan* (1979-80) päätyy Ahon sinfonisen tuotannon johdonmukainen kehityslinja; tämän jälkeen säveltäjä keskittyy joksikin aikaa konsertoihin ja oopperoihin.

Ahon ensimmäinen ooppera *Avain* (1978; libretto Juha Mannerkorpi) käsittelee suurkaupunkilaisen ihmisen vainoharhaista vieraantuneisuutta modernissa yhteiskunnassa. 1982 ja 1984 *Avain* oli myös Hampurin

valtioonopperan ohjelmistossa. 1985-87 syntyi Ahon terävän satiirinen, komiikka ja tragiikkaa yhdistävä toinen ooppera *Hyönteiselämää* (säveltäjän laatima libretto pohjautuu Josef ja Karel Čapekin samannimiseen näytelmään) lukuiseen tyyliparodioineen ja pistävine yhteiskuntakritiikkineen. Teos kantaesitettiin suurella menestyksellä Suomen Kansallisoopperassa 27.9. 1996. *Hyönteiselämän* materiaalista Aho loi 1988 7. sinfoniansa – kuusiosaisista, iloittelevasta *Hyönteisinfoniaa* on kuvattu ”postmoderniksi, koomis-traagiseksi antisinfoniaaksi”. 1990 syntyi *Pergamon* neljälle lausujalle, neljälle orkesteriryhmälle ja uruille; teoksen neli-kielinen teksti on peräisin Peter Weissin romaanin *Die Ästhetik des Widerstands* alusta. Intensiivisessä 2. kamarisinfoniassa jousille (1991-92) soi eräänlainen sisäisen ääniens musiikki.

Vuonna 1992 Lahden kaupunginorkesteri nimesi Ahon nimikkosäveltäjäkseen, ja tälle soittojätkolle hän on kirjoittanut kaikki uusimmat orkesteriteoksensa. Yksiosainen, valoisa 8. sinfonia (1993) uruille ja orkesterille on Ahon laajin soitinteos: musiikkisilta ulottuvuksiltaan sävellys kuuluu Ahon koko tuotannon tärkeimpini kulmakiviin. Myös kepeämpi 9. sinfonia (1993-94) on konsertoiva sinfonia – monia ajallisia kerrostumia sisältävän teoksen sooloosittimen pa-uuna. Suurisuuntainen, dramaattinen 10. sinfonia (1996) on kuin kunnianosoitus sinfoniamusiikin suurelle romantiselle perinteelle. Kokonaan toisentyyppinen on kuudelle lyömäsoittajalle ja orkesterille sävelletty 11. sinfonia (1997-98), jota vallitsevat sekä väkeväät, hypnoottiset rytmit että herkät sointivärit. Sopranolle ja orkesterille sävelletyn laulusarjan *Kinalaisia lauluja* (1997) tekstinä ovat hyvin vanhat kiinalaiset rakkausrutnot. Solistinen virtuoosisuus on tunnusomaista suuri-suuntaisille, sinfonisille konsertoille (*viulukonsertto* 1981; *sellokonsertto* 1983-84; *pianokonsertto* 1989), kolmelle kamarisinfonialle (1976, 1992 ja 1995-96; viimeksi mainitussa jousisinfoniassa on sooloosittimen alttosaksofoni) ja monille kamarimusiikkiteoksille (mm.

oboekvintetto 1973, *fagottikvintetto* 1977, *oboesonaatti* 1985, *kvintetto* alttosaksofonille, *fagotille*, alttuviululle, sellolle ja kontrabassolle 1994, *kvintetto* klarinetille ja jousikvartetille (1998), *Epilogi* pasaunalle ja uruille (1998) ja *Seitsemän inventiota ja postludi* oboelle ja sellolle (1998)). Ahon uusimmat suuret työt ovat yksinäytöksinen ooppera *Salaisuksien kirja* (1998) Paavo Rintalan libretton seka kaksinäytöksinen ooppera *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* (1995/1999), jonka libreton säveltäjä on laatinut Juha Mannerkorven kuunnelman pohjalta.

Ahon lukuisista sovitustöistä huomattavimpia ovat Musorgskin *Kuoleman laulujen ja tanssien* soitinta-minen bassoäänelle ja orkesterille (1984), Uuno Klamin baletti *Pyörätie* 1. näytöksen orkestrointi (1988) sekä kateisiin joutuneen 2. viulun stemmen säveltäminen Erik Tulindbergin (1761-1814) kuuteen jousikvartettoon (1995) ja 1997 hän täydensi Sibeliuksen *Karelia-musiikin* teoksen levyttystä (BIS-CD-915) ja esitystä varten. Hänen runsaan kirjallisen tuotantonsa pääteoksia ovat tutkielmat *Suomalainen musiikki ja Kalevala* (1985) ja *Einojuhani Rautavaara sinfonikkona* (1988), esseekokoelmat *Taiteilijan tehtävät postmodernissa yhteiskunnassa* (1992) ja *Taide ja todellisuus* (1997), sekä *Suomen musiikki* (1996; yhdessä E. Salmenhaaran, P. Jalkasen ja K. Virtamon kanssa).

© Anne Weller 2000

Kvintetto oboelle ja jousikvartetille (1973)

Oboe on ollut fagotin ohella se puupuhallin, jota kohtaan olen tuntenut erityistä kiinnostusta. Kiinnostukseni oboeta kohtaan heräsi tosin osittain sattumalta, kun Jyväskylän kesä -musiikkifestivaali tilasi vuonna 1973 minulta kvinteton oboelle ja jousikvartetille Radion sinfoniaorkesterin soolo-oboistin Jouko Teikarin ja Finlandia-kvartetin (Olavi Pälli, Jussi Pesonen, Esa Kamu, Heikki Rautasalo) konserttiin Jyväskylän kevässä 2.7.1974. Ennen sävellystyön aloittamista pereh-

dyn Teikarin johdatuksella oboen eri mahdollisuuksiin, jolloin samalla totesin, että täti soinnillisesti intensiivistä, puhuttelevaa instrumenttia oli käsitlety kamari-musiikki- ja orkesterikirjallisuudessa yllättävän yksipuolisesti. Haluskin kvintetossa laajentaa instrumentin ilmaisusaalaa ennen kaikkea huikean virtuosisuuden suuntaan. Teoksessa esitinty silti melko paljon myös oboelle tunnusomaisempaa, instrumentille kiihtolistaa laulavaa melodikkaa.

Kvintetto on sävelletty syksyn 1973 aikana. Jo sävellystyön aikana päätin jatkaa myöhemminkin oboesävellysten tekemistä, sillä tutkiessani muuta suomalaisista oboemusiikkia havaitsin, miten vähän oboelle oli ylipäänsä luotu Suomessa kelvollista kamarimusiikkia. Toinen kamarimusiikkisävellykseni oboelle oli vuonna 1977 sävelletty kvintetto huilulle, oboelle, viululle, alttoviululle ja sellolle. Vuonna 1985 valmistui laaja sonaatti oboelle ja pianolle ja vuosina 1986/98 *Seitsemän inventiota ja postludi* oboelle ja sellolle. Oboe-projektini ei ole vielä päättynyt – tulevaisuuden sävellyssuunnitelimiin kuuluvat vielä ainakin teos soolooboeille sekä obookonserto.

Oboekvintetto sisältää kaksi laajaa osaa. Teos alkaa oboen esittelemällä rauhallisella melodialla, jota viulu jäljittelee käännettynä. Toisessa jakossakaan 2. viulu, alttoviulu ja sello alkavat soittaa pitkälinjaista rinnakkais-kolmisoinnuun eteneväät melodiat, jonka päälle oboe ja ensimmäinen viulu luirittelevät virtuoosisia kuvioitaan. Muodon kolmas jakso muodostaa synteesin kahden ensimmäisen musiikkilisäistä tapahtumista, kun taas neljäs jakso on sille uusi vastakohta, antiteesi. 'Näin osan muoto etenee dialektisesti – muutojakset ovat toisiinsa teesi-antiteesi-synteesi -suhteessa.

Ensimmäisen osan aikana musiikin liike-energia kasvaa vähitellen ja se huipentuu viisiänneeseen villiin kromaattiseen fuugaan osan loppupuolella. Tätä seuraa oboon kadensi, joka on aluksi säestysellinen. Osa päättyy muistumiin teoksen alkutahdeista.

Toinen osa on sävyltään kepeämpi ja ilmavampi ja

vielä ensimmäistä osaakin vilkkaampi. Se etenee virtuoosina musiikkilisena leikitellynä, kunnes huippukohtaan saavuttaessa musiikin liike-energia alkaa väsyä, ja osa saa summempaa, elegistä sävyä. Surumieliset tunnot purkautuvat vielä hetkeksi tanssiliiseen, rytmistä oikukkaaseen musiikkiihin, jota seuraa kvinteton päättävä hyvin vaativia oboen soolokadensi. Päättökadensiissa luodaan samalla synteesiä koko kvinteton musiikkilisestä materiaalista.

Teos on omistettu Jouko Teikarille.

Seitsemän inventiota ja postludi oboelle ja sellolle (1986/98)

Alkuvirike *Seitsemään inventioon ja postludiin* tuli kamarioopperastani *Avain* (1977-78), joka vuonna 1986 oli Savonlinnan oopperajuhlien ohjelmistossa ja esitettiin Savonlinnan lähettilä sijaitsevassa Retretin luolasalessa. Samoihin aikoihin olin säveltämässä myös toista, *Hyönteiselämää-oopperaani*. *Avaimen* esitystä Retretissä kuunnellessani sain idean kamarimusiikkiteoksesta, joka muodostuisi ikään kuin oopperamaisista, lyhyistä kohtaustoista, ja jossa instrumentit olisivat eriällä tavalla roolihenkilöiden sijaisissa. Samalla teoksen musiikin tulisi olla hyvin "puhuva".

Aloitin teoksen säveltämisen välittömästi Savonlinnasta palattuani, elokuussa 1986. Oboe edustaa inventioissa feminiinistä puolta ja sello maskullisempaa, ja musiikissa on kyse kummankin soittimen keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja kommunikoinnista sekä tämän vuorovaikutussuhteiden kehittymisestä. Teos jää syksyllä 1986 kuitenkin kesken – säilykyseen 'libretto' johti musiikkilisen draaman kohti kriisiitilannetta, enkä löytänytkään tyydyttäävä ratkaisua siitä ulospäsemiseksi. Samalla inventiot jäävät valmistuvan *Hyönteiselämää-oopperan* jalkoihin, joka syksyllä 1986 ja keväällä 1987 vei lopulta lähes kaiken aikani.

Vasta kaksitoista vuotta myöhemmin helmikuussa 1998, työskennellessäni stipendiaattina Wiepersdorfin tateilijalinassassa Saksassa oivalsin, miten inventiot tulee

päättää. Sävelsin viimeiseksi osaksi muita laajemman postludin, joka ikään kuin jälkikäteen pyrkii tarkastelemaan musiikkilisin keinoin inventioiden tapahtumasarjaa. Postludin sävelkieli on siten hiukan "objektiivisempaa" kuin inventioiden musiikki, se suhtautuu inventioihin vähän samaan tapaan kuin me itse suhtaudumme myöhemmmin johonkin omama elämäämme joskus kauan sitten emotionaalisesti ravistuttaneeseen tapahtumaan ja kokemukseen. *Seitsemän inventiota ja postludi* kantaesittettiin Lahdessa 28.11.1998, oboistina oli Jukka Hirvikangas ja sellistinä Ilkka Pälli.

Kvintetto huilulle, oboelle, viululle, alttoviululle ja sellolle (1977)

Kvintetto huilulle, oboelle ja jousitriolle on sävellyetty alkukesällä 1977 ruotsalaisen Nutida Musik -yhdistyksen tilauksesta. Nutida Musik toivoi teosta juuri tälle harvinaiselle kokoonpanolle, jotta konserttiohjelmaan olisi saatu muodostetuksi pari ruotsalaissäveltäjää Jan Carlstedtin samalle kokoonpanolle säveltämälle vanhemmalle kvintetolle. Tässäkin sävellyksessä on pyritty koettelemaan kamarimusiikkilisen virtuoosisuuden rajoja. Teos edellyttää musiikoilta paitsi äärimmäistä soittotekniistä taituruutta myös kykyä heittäyttyä emotionaalisesti täysillä sen maailmaan. Kvintetto ei kuitenkaan koskaan soitettu Ruotsissa. Sykski paljastui myöhemmin se, että minulta oltiin odottettu ilmeisesti vallan toisenlaista, "harmittomampaa" sävellystä, ei näin hanikalaa virtuoosikappeletta. Kvinteton kantaesitys tapahui vasta Helsinki Biennalessa 24.3.1983 Olli Pohjolan, Lasse Junttilan, Jouko Heikkilän, Sirpa Juvosen ja Lea Pekkalan toimesta.

Yksiosainen kvintetto alkaa kirpeiksi, 4-6-äänisiksi klustereiksi vähän väliä jähmettyväällä "teemalla", jota seuraa sen kolme hyvin vapaata variaatiota ja sellon kadensiin päättivä kehittelevä taite. Klusterit palavaat yritti uudestaan, mutta sävyltään pehmeämpinä. Eri soittinten kadenssimaiset kulut johtavat tältä äärimmäisen nopeaan prestissimo-taitteeseen, joka huipentuu huilun,

oboen, viulun ja alttoviulun korkeaan, pistävään g-säveleen ja hajoaa sen jälkeen sointikenttämäisiksi muodostelmiksi. Musiikin jännitys ei laukea kuitenkaan ennen kuin huilun ja oboen vuorottelusta koostuva kaksoiskadensis päättyy yksinäisen oboen matalaan, voimakkaaseen h-säveleen. Musiikki saa nyt rauhallisempaa, elegistä ja tummaa sävyä. Sordinoiduille joulille jäävät soimaan salaperäiset, hiljaiset tremolokentät, ja piccolon kuviot johdattavat musiikin lopussa aivan uudelle, epätodelliselle tasolle. Joustuen sävelkulut kohoavat asteittain ylemmäs ja ylemmäs, kunnes koko teos päättyy viulun, alttoviulun ja sellon korkeana flageolettina soitettavaan des-säveleen.

© Kalevi Aho 2000

Lahden Kamarimusiikkiseura

perustettiin vuonna 1986 lahtelaisten muusikkojen toimesta heidän tarpeeseensa kehittää itseään ja tarjota yleisölle totutusta poikkeavia musiikkielämyksiä kamarimusiikin alueelta. Kamarimusiikkiseuran soittajisto koostuu pääasiassa Lahden kaupunginorkesterin muusikoista sekä Päijät-Hämeen konservatorion opettajista. Kamarimusiikkiseuran toiminnan lähtökohtana on ollut utopioiden toteuttaminen; ohjelmiston tylikirjo vaihtelee barokista nykyhetkeen, kirkkokonsertista kapakkahappeningiin.

Konserttitoiminnan lisäksi Kamarimusiikkiseura on tilannut ja kantaesittänyt lukuisia sävellyksiä sekä järjestänyt säveltäjäseminaareja. Nuorten kiinnostusta kamarimusiisointiin seura on pyrkinyt lisäämään järjestämällä kamarimusiikkikilpailuja lahtelaisille musiikinopiskelijoille.

Lahden Kamarimusiikkiseura on esiintynyt mm. Helsingin Juhlaviikoilla, Crusell-viikoilla ja Tampere Biennalessa. Ulkomaisilla musiikkifestivaaleilla Kamarimusiikkiseura on vierailut mm. Bergenissä, Pietarissa, Puolassa, ja Båstadissa. Kiertuekohteita ovat olleet USA, Saksa ja Tanska. Kamarimusiikkiseura on tehnyt radiouhuitoiksi ja esiintynyt mm. Orfeus Pasilassa ja

Twin Cities Sunday morning radio-ohjelmissa. Kamari-musiikkiseura on tehnyt viisi cd-levyä, jotka sisältävät mm. Jouni Kaipaisen, Sofia Gubaidulinan, Bohuslav Martinůn, Gustav Mahlerin ja Kalevi Ahon musiikkia.

Jukka Hirvikangas (s. 1963) suoritti oboensoiton A-tutkinnon Sibelius-Akatemiassa 1989 Sven-Erik Paanisen oppilaana. Opettajina ovat olleet myös Juha Metsäpelto ja Aale Lindgren. Vuodesta 1989 lähtien Hirvikangas on soittanut Lahden Kaupunginorkesterissa oboeta ja nykyisin myös sooloenglannintorvea. Kamari-musiikkona hän on esiintynyt eri puolilla Eurooppaa. Hän on myös Savonlinnan Oopperajuhlaorkesterin jäsen ja on soittanut avustajana eri orkestereissa. Jukka Hirvikangas on ollut sekä muun lahtelaisille koululaisille suunnattuina koululaisprojekteissa, joissa aivan tavalliset koululapset luovat ryhmässä ja esittävät yleisölle omia sävellyksiä muutamien orkesterin muusikkojen ohjauksella.

Jyrki Lasonpalo on suorittanut viulun A-tutkinnon 1996 Igor Bezrodyin oppilaana Sibelius-Akatemiassa. Hänen ensiesiintymisensä viulistina tapahtui 1979 Radion Sinfoniaorkesterin nuorten solistien konsertissa. Sen jälkeen Lasonpalo on esiintynyt mm. Vantaan orkesterin, Mikkelin ja Lahden kaupunginorkesterin kanssa. Hän on soittanut I. viulua vuosina 1986-1993 Tapiola Sinfoniettassa ja on toiminut vuodesta 1993 lähtien Lahden kaupunginorkesterin vuorottelevana ensimmäisenä konserttimestarina. Hän esiintyy jatkuvasti kamarimusiikkona erilaisissa kokoonpanoissa.

Esa Heikkilä (s. 1962) valmisti Sibelius-Akatemiasta vuonna 1986 ja on toiminut viulistina mm. Radion Sinfoniaorkesterissa, Helsingin kaupunginorkesterissa sekä Savonlinnan oopperajuhlaorkesterissa. Hän on esiintynyt orkestereiden viululoslistina ja kamarimusiikkona mm. Helsingin juhlaviikoilla ja Crusell -viikoilla. Tällä hetkellä hän toimii Lahden kaupunginorkesterissä

toisen viulun äänenjohtajana. Heikkilä on vieraillut kapellimestarina kotimaan eri orkestereissa, useaan otteeseen Lahden, Porin ja Mikkelin kaupunginorkesteereissa. Hän on myös vieraillut kapellimestarina Virossa, Englannissa Dartingtonin kansainvälistä musiikkifestivaalilla ja Uudenkaupungin Crusell -viikoilla. Heikkilä toimii Päijät-Hämeen Konservatorion sinfonialla ja kamariorkestereiden kapellimestarina.

Anu Airas on suorittanut alttoviuludiplomin Sibelius-Akatemiassa Helge Valtosen ja Paavo Pohjolan johdolla 1993. Musiikin maisteriksi hän valmistui 1997. Hän on opiskellut myös Yuri Gandelmanin oppilaana Israelissa. Anu Airas on toiminut vt. alttoviulusoittajana mm. Radion Sinfoniaorkesterissa ja Tapiola Sinfoniettassa. Nykyisin hän soittaa Lahden kaupunginorkesterissa sooloaltistina. Hän on myös esiintynyt erilaisissa kokoonpanoissa Pohjoismaissa, USA:ssa, Japanissa sekä useissa Euroopan maissa.

Ilkka Pälli opiskeli Sibelius-Akatemiassa Pauli Heikkisen ja Raimo Sariolan johdolla, jonka jälkeen hän täydensi sello-opintojaan Moskovan konservatoriossa Mihail Homitsserin oppilaana. Pälli on toiminut sooloselistinä useissa kamariorkestereissa sekä Oulun kaupunginorkesterissa. Lahden kaupunginorkesterin sooloselisti hän on ollut vuodesta 1986 lähtien. Ilkka Pälli on esiintynyt orkesterisolistina ja omin konseertein eri puolilla Suomea sekä kamarimusiikkona kaikissa Pohjoismaissa, manner-Euroopassa ja USA:ssa. Lahden kamarimusiikkiseuran puheenjohtajana hän on toiminut sen perustamisesta lähtien.

Outi Viitaniemi (s. 1962) opiskeli huilunsoittoa Espoon musiikkiopistossa Liisa Vakkilaisen ja Sibelius-Akatemiassa Anja Voipion johdolla. Hän valmisti musiikin kandidaatiksi vuonna 1988 ja musiikin maisteriksi vuonna 1997. Hänen ensikonserttinsa oli vuonna 1989. Outi Viitaniemi on osallistunut useille mestarikursseille

sekä kotimaassa että ulkomailta mm. Andras Adorjanin, William Bennetin ja Raymond Guiotin oppilaana. Vuodesta 1989 hän on toiminut Lahden kaupunginorkesterin huiluryhmän äänenjohtajana. Outi Viitaniemellä on ollut solistiesiintymisiä mm. Lahdessa ja Espoossa.

Lasse Junttila (s. 1960) on opiskellut oboonsoittoa Espoon musiikkipistossa, sekä Sibelius-Akatemiassa Jouko Teikarin johdolla. Hän on osallistunut useille mestarikurssille opettajinaan mm. Aale Lindgren, Gernot Schmalfuss ja Michael Kühn. Lasse Junttila on toiminut Lahden kaupunginorkesterin soolo-obostina vuodesta 1984. Hän on Lahden kaupunginorkesterin lisäksi esiintynyt uuteen musiikkiin erikoistuneen Avanti! -orkesterin solistina, ja hän on konsertoinut myös Espoossa ja Uudessakaupungissa.

Jaakko Kuusisto (s. 1974 Helsingissä) on opiskellut viulunsoittoa Géza Szilvayn ja Tuomas Haapasen johdolla Sibelius-Akatemiassa ja Miriam Friedin ja Paul Bissin johdolla Indianan yliopistossa. Hän voitti Kuopion viulukilpailun vuonna 1989. Siitä lähtien hän on saavuttanut kärkisijoja useissa suurissa kilpailuissa. Vuoden 1990 Jean Sibelius -viulukilpailuissa hän sai neljänneksen palkinnon ja erikoispalkinnon parhaan uuden teoksen esityksestä. Carl Nielsen -kilpailuissa vuonna 1996 hän voitti toisen palkinnon ja vuonna 1997 hän oli Belgian kuningatar Elisabeth -kilpailun finalistti. Jaakko Kuusisto esiintyy usein sekä solistina että kamarimusiikkona. Hän on esiintynyt melkein kaikkien suomalaisien orkesterien solistina ja konsertoinut Japanissa, Kiinassa, Yhdysvalloissa, Ecuadorissa ja monissa Euroopan maissa. Vuonna 1999 hän soitti Turun kaupunginorkesterin solistina heidän Kiinan-kiertueellaan. Jaakko Kuusisto nimettiin Lahden Sinfoniaorkesterin vakiutiseksi konserttimestariksi toukokuussa 1999. Veljensä Pekka Kuusiston kanssa hän on myös Järvenpään Sibelius-viikkojen ja Tuusulanjärven kamarimusiikkifestivaalien taiteellinen johtaja. Hän on myös

aktiivinen säveltäjä. Hänellä on tuleville vuosille useita sekä soolo- ja orkesteriteosten tilauksia.

Ilkka Uurtimo (s. 1960) on opiskellut sellonsoittoa Sibelius-Akatemiassa, Helsingissä opettajinaan Arto Noras, Hannu Kiiski ja Raimo Sariola sekä mestarikurssilla eri opettajien johdolla. Sinfonia Lahden selloryhmään Ilkka Uurtimo siirtyi Porista vuonna 1986 toimittuaan Porin kaupunginorkesterin soolosellistinä viisi vuotta. Nykyisin hän toimii Sinfonia Lahden sellon varaäänenjohtajana. Ilkka Uurtimo on ollut aktiivisesti kehittämässä lahtelaisille koululaisille suunnattuja koululaisprojekteja, joissa aivan tavalliset koululapset luovat ryhmässä ja esittävät yleisölle omia sävellyksiä muutamien orkesterin muusikkojen ohjaussella. Ilkka Uurtimo on konsertoinut Lahden kaupunginorkesterin ja Lahden kamarimusiikkiseuran kanssa Venäjällä, eri puolilla Eurooppaa ja Yhdysvalloissa.

Ilkka Pälli • Jukka Hirvikangas

Kalevi Aho, einer der führenden finnischen Komponisten unserer Zeit, wurde am 9. März 1949 in Forssa, Südfinnland, geboren. Er studierte bei Einojuhani Rautavaara an der Sibelius-Akademie in Helsinki und in Boris Blachers Kompositionsklasse in Westberlin. 1974-88 war er Dozent für Musikwissenschaft an der Helsinkier Universität; 1988-93 war er Professor für Komposition an der Sibelius-Akademie, und seit Herbst 1993 ist er freischaffender Komponist.

In den Werken, durch welche sein Durchbruch erfolgte, der *ersten Symphonie* (1969) und dem *dritten Streichquartett* (1971), setzt Aho Schostakowitschs Tradition fort, aber selbst in diesen Stücken kam er zu einer sehr originellen formal/dramatischen Lösung. In der viersätzigen *ersten Symphonie* werden wir somit von der „existenten“ Wahrheit des Anfangs allmählich immer weiter weg geführt, bis wir zuletzt den seltsamen, pseudobarocken Stil des dritten Satzes erreichen und im letzten Satz schließlich die Probleme der „wirklichen“ Wahrheit direkt zu Gesicht bekommen. Der strukturelle Ausgangspunkt der einsätzigen *zweiten Symphonie* (1970/95) ist eine Tripelfuge. In der viersätzigen *dritten Symphonie* (1971-73) ist die dramatische Spannung andersartig, sie ist ein Konflikt zwischen einem Individuum (Solovioline) und den Klangblöcken des Orchesters; es gibt einen ähnlichen Konflikt im pessimistischen *Cellokonzert* (1983-84). Der Höhepunkt von Ahos erster Periode (etwa 1969-74) ist die dreisätzige *vierte Symphonie* (1972-73), wo nach den Katastrophen des zweiten Satzes eine geistige Befreiung folgt.

Die *fünfte Symphonie* (1975-76) ist ein Wendepunkt in Ahos Schaffen. Strukturell gesehen ist dieses massive Werk extrem kompliziert – anstatt einer Polyphonie zwischen verschiedenen individuellen Instrumentalstimmen hören wir eine Polyphonie andersartiger, unabhängiger Musiken. Die virtuose und farbenprächtige *sechste Symphonie* (1979-80) beschließt eine sequentielle Entwicklungslinie in Ahos Schaffen; dann konzentrierte sich der Komponist einige Zeit auf Konzerte und Opern.

Ahos erste Oper, *Avain (Der Schlüssel)*, 1978, mit einem Libretto von Juha Mannerkorpi) erzählt von der paranoiden Alienation eines Einwohners einer modernen Großstadt im sozialen Klima von heute. 1982 und 1984 wurde *Avain* auch von der Hamburgischen Staatsoper aufgeführt. 1985-87 schrieb Aho seine scharf satirische zweite Oper *Hyönteiselämää (Aus dem Leben der Insekten)*, welche Elemente von sowohl Komödie als auch Tragödie kombiniert (das vom Komponisten selbst geschriebene Libretto basiert auf dem gleichnamigen Theaterstück von Josef und Karel Čapek), und zahlreiche stilistische Parodien enthält, sowie spitze Sozialkritik. Die Uraufführung durch die Finnische Nationaloper am 27. September 1996 wurde ein großer Erfolg. Unter Verwendung von Material aus *Hyönteiselämää* komponierte Aho 1988 seine *siebte Symphonie*: die sechssätzige, fröhliche „Insektensymphonie“ wurde als „postmoderne, tragikomische Antisymphonie“ beschrieben. 1990 komponierte Aho *Pergamon* für vier Sprecher, vier Orchestergruppen und Orgel; der viersprachige Text basiert auf Peter Weiß‘ Roman *Die Ästhetik des Widerstands*. In der intensiven *Kammersymphonie Nr. 2* für Streicher (1991-92) hören wir irgendwie musikalische Töne aus dem Innersten.

1992 wurde Aho vom Symphonieorchester Lahti zum Composer-in-Residence ernannt, und für dieses hervorragende Ensemble hat er seine sämtlichen neueren Orchesterwerke geschrieben. Die lichte, einsätzige *Symphonie Nr. 8* (1993) für Orgel und Orchester ist Ahos umfassendstes Instrumentalwerk; dieses musikalisch weitreichende Stück ist einer der wichtigsten Grundsteine seines gesamten Schaffens. Die leichtere *Symphonie Nr. 9* (1993-94) ist ebenfalls eine konzertante Symphonie: in diesem Werk, das viele verschiedene zeitliche Schichten enthält, ist das Soloinstrument eine Posaune. Die dramatische *zehnte Symphonie* (1996) ist eine Art Tribut an die große romantische Tradition symphonischer Musik und unterscheidet sich völlig von der *elften Symphonie* für sechs Schlagzeuger und Orchester.

(1997-98), welche von starken, hypnotischen Rhythmen und feinfühligen Klangfarben beherrscht wird. Der Liedzyklus *Kinalaisia lauluja* (*Chinesische Lieder*, 1997) für Sopran und Orchester ist eine Vertonung chinesischer Liebespoesie. Solistische Virtuosität ist ein Kennzeichen seiner groß angelegten, symphonischen Konzerte (*Violinkonzert* 1981, *Cellokonzert* 1983-84, *Klavierkonzert* 1989) und vieler Kammermusikwerke (z.B. das *Oboenquintett* 1973, *Fagottquintett* 1977, die *Oboensonate* 1985, das *Quintett für Altsaxophon, Fagott, Bratsche, Cello und Kontrabass* 1994, das *Quintett für Klarinette und Streichquartett* 1998, das *Epilog für Posaune und Orgel* 1998 und die *Sieben Inventionen und Postludium für Oboe und Cello* 1986/98). Ahos neueste größere Werke sind der Operneinakter *Salaisuksien kirja* (*Das Buch der Geheimnisse*, 1998) mit einem Libretto von Paavo Rintala, und der Zweiauktor *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* (*Bevor wir alle ertrinken*, 1995/1999), dessen Libretto auf einem Hörspiel von Juha Mannerkorpi basiert.

Zu Ahos zahlreichen Arrangements gehören Mussorgskis *Lieder und Tänze des Todes* für Bass und Orchester (1984) und der erste Akt von Uuno Klamis Ballett *Wirbel* (1988). 1995 komponierte er die verschöilten Parts sämtlicher sechs Streichquartette des ersten finnischen Komponisten von Bedeutung, Erik Tulindberg (1761-1814), und 1997 vollendete er Sibelius' komplette *Karelia*-Partitur für Aufführungen und eine Aufnahme (BIS-CD-915). Unter seinen Schriften stehen an erster Stelle die Abhandlungen *Finnische Musik und die Kalevala* (1985) und *Einojuhani Rautavaara, Symphoniker* (1988), die Aufsatzsammlungen *Die Aufgaben des Künstlers in einer postmodernen Gesellschaft* (1992) und *Kunst und Wirklichkeit* (1997), sowie *Die Musik in Finnland* (1996). Zusammenarbeit mit E. Salmenhaara, P. Jalkanen und K. Virtamo).

© Anne Weller 2000

Quintett für Oboe und Streichquartett (1973)

Neben dem Fagott war die Oboe das Holzblasinstrument, für welches ich mich besonders interessierte. Dieses Interesse entstand 1973 zum Teil durch einen Zufall, als mir das Sommermusikfestival in Jyväskylä den Auftrag gab, ein *Quintett für Oboe und Streichquartett* für Jouko Teikari (Solooboist des Symphoniorchesters des Finnischen Rundfunks) und das Finlandia-Quartett (Olavi Pälli, Jussi Pesonen, Esa Kamu, Heikki Rautasalo) zu schreiben. Das Werk sollte am 2. Juli 1974 bei einem Sommerkonzert in Jyväskylä aufgeführt werden. Bevor ich an die Arbeit ging, machte ich mich – unter Teikaris Leitung – mit den Fähigkeiten der Oboe vertraut, und gleichzeitig wurde es mir bewußt, daß dieses klanglich intensive, ausdrucksvolle Instrument bis dahin in sowohl Kammermusik- als auch Orchesterzusammenhängen auf eine erstaunlich begrenzte Weise verwendet worden war. In meinem Quintett wollte ich auch den ausdrucksmäßigen Umfang des Instruments erweitern, besonders in die Richtung der großen Virtuosität. Trotzdem enthält das Werk eine Vielfalt von spielmäßig dankbaren, kantablen Melodien der für die Oboe charakteristischen Art.

Das Quintett wurde im Herbst 1973 komponiert. Während der Arbeit am Stück traf ich die Entscheidung, auch weiterhin Musik für Oboe zu schreiben, denn während ich die finnische Oboenmusik untersuchte, wurde mir klar, wie wenig hochwertige Kammermusik für Oboe von finnischen Komponisten geschrieben worden war. Mein zweites Kammermusikwerk mit Oboe war ein *Quintett für Flöte, Oboe, Violine, Bratsche und Cello* (1977). 1985 vollendete ich meine groß angelegte *Sonate für Oboe und Klavier*, und 1986/98 die *Sieben Inventionen und Postludium für Oboe und Cello*. Meine Verbindung zur Oboe besteht nach wie vor: zu meinen Zukunftsplänen gehören ein Stück für Solooboe und ein Oboenkonzert.

Das *Oboenquintett* besteht aus zwei breit angelegten Sätzen. Gleich am Anfang stellt die Oboe eine

friedliche Melodie vor, welche die Violine in invertierter Form imitiert. Im zweiten Abschnitt beginnen zweite Violine, Bratsche und Cello eine langgezogene Melodie zu spielen, die in parallelen Terzen fortschreitet, über denen die Oboe und die erste Violine virtuose, „trällernde“ Motive spielen. Der dritte Abschnitt besteht aus einer Synthese der ersten beiden musikalischen Ereignisse, während der vierte wiederum ein totaler Kontrast ist, eine Antithese. Somit entwickelt sich die Form des Satzes dialektisch – die verschiedenen Abschnitte sind miteinander verbunden, auf die Art einer These-Antithese-Synthese.

Während des ersten Satzes steigert sich die motorische Energie der Musik allmählich bis zu einem Höhepunkt in einer wilden, fünfstimmigen, chromatischen Fugenpassage gegen Ende des Satzes, worauf eine zunächst begleitete Oboenkadenz folgt. Der Satz endet mit Reminiszenzen der Anfangstakte des Werkes.

Der zweite Satz ist stimmungsmäßig leichter und luftiger und sogar noch lebhafter als der erste. Er entfaltet sich wie ein virtuoses Musikspiel, bis die motorische Energie beim Erreichen des Höhepunkts beginnt, sich zu verausgaben, und der Satz einen dunkleren, elektrischen Ton bekommt. Die melancholische Stimmung verschwindet einen Augenblick lang wieder, um einer tänzerischen, rhythmisch kapriziösen Passage Platz zu bereiten. Darauf folgt eine extrem schwierige Solo-kadenz für Oboe, mit welcher das Werk endet. Diese Schlußkadenz bildet auch eine Synthese des gesamten musikalischen Materials des Quintetts.

Das Werk ist Jouko Teikari gewidmet.

Sieben Inventionen und Postludium für Oboe und Cello (1986/98)

Die ersten Anregungen zu den *Sieben Inventionen und Postludium* stammten von meiner Kammeroper *Avain* (*Der Schlüssel*, 1977–78), die beim Opernfestival in Savonlinna 1986 gegeben wurde, wobei die Aufführung im Höhlensaal in Retretti bei Savonlinna stattfand. Da-

mals war ich auch dabei, eine andere Oper zu komponieren, *Hyönteisälämä (Aus dem Leben der Insekten)*. Als ich die Aufführung von *Avain* in Retretti hörte, kam mir der Gedanke, ein Kammermusikwerk zu schreiben, das sich fast opernhaft entwickeln sollte, in kurzen Szenen, und in welchem die Instrumente irgendwie die Rollen der Personen auf einer Opernbühne spielen sollten. Auf diese Art sollte die Musik eine deutlich definierte „sprechende“ Eigenschaft erhalten.

Ich begann die Arbeit an dem Stück unmittelbar nach der Rückkehr aus Savonlinna im August 1986. Die Oboe vertritt die feminine Seite der *Inventionen*, das Cello ist eher maskulin. Die Musik beschäftigt sich damit, wie die beiden Instrumente aufeinander einwirken und miteinander verkehren, und wie sich diese Einwirkung entwickelt. Im Herbst 1986 blieb das Stück aber unvollendet – das Libretto der Komposition führte das musikalische Drama zu einer Krise, aus welcher ich keinen befriedigenden Ausweg finden konnte. Daher wurden die *Inventionen* zugunsten von *Hyönteisälämä* zur Seite gelegt, welches letzten Endes im Herbst 1986 und Frühling 1987 fast meine gesamte Zeit beanspruchte.

Erst zwölf Jahre später, während ich im Februar 1998 im Künstlerhaus Schloß Wiedersdorf, Deutschland, arbeitete, fiel es mir ein, wie die *Inventionen* sein sollten. Ich komponierte ein *Postludium*, das länger als die vorhergehenden Sätze war, und das durch musikalische Mittel den Inhalt der *Inventionen* „wie ein Resümee“ zusammenfassen sollte. Stilistisch ist das *Postludium* etwas objektiver als die *Inventionen*: Es betrachtet die *Inventionen* auf die gleiche Art, wie wir im Nachhinein zu einem emotional überwältigenden Ereignis oder einer Erfahrung in ferner Vergangenheit eine bestimmte Einstellung haben. Die *Sieben Inventionen und Postludium* wurden am 28. November 1998 vom Oboisten Jukka Hirvikangas und dem Cellisten Ilkka Pälli in Lahti uraufgeführt.

Quintett für Flöte, Oboe, Violine, Bratsche und Cello (1977)

Das *Quintett für Flöte, Oboe, Violine, Bratsche und Cello* wurde im Frühsommer 1977 für die schwedische Gesellschaft Nutida Musik (Zeitgenössische Musik) geschrieben. Die ungewöhnliche Instrumentkombination war von Nutida Musik eigens verlangt worden, damit es in einem Konzertprogramm zu einem bereits vorliegenden Werk des schwedischen Komponisten Jan Carlstedt für dieselbe Kombination passen sollte. Auch in diesem Werk versuchte ich, die äußersten Grenzen der Virtuosität in einem kammermusikalischen Zusammenhang zu erforschen. Von den Musikern verlangt das Werk nicht nur eine außerordentliche technische Virtuosität, sondern auch die Fähigkeit, sich völlig in seine Welt zu begeben. Trotzdem wurde das Werk nie in Schweden aufgeführt. Später stellte es sich heraus, daß der Auftraggeber erwartet hatte, ich würde ein völlig anderes, „harmloses“ Werk schreiben, nicht ein schweres, virtuoses Stück wie dieses. Die Uraufführung des Quintetts fand erst am 24. März 1983 statt, als es bei der Helsinkier Biennale von Olli Pohjola, Lasse Junttila, Jouko Heikkilä, Sirpa Juvo und Lea Pekkala gespielt wurde.

Das einsätzige Quintett beginnt scharf, mit 4- bis 6-stimmigen Clusters, die sich gelegentlich zu einem „Thema“ verdichten, auf das drei sehr freie Variationen folgen, dann ein Durchführungsteil, der mit einer Cellokadenz endet. Dann kehren die Clusters zurück, diesmal sanfter. Kadenzähnliche Figuren in verschiedenen Instrumenten führen darauf zu einer extrem schnellen Passage (*Prestissimo*), welche in einem hohen, schneidenden G der Flöte, Oboe, Violine und Bratsche kulminiert, und dann in Klangfeldformationen aufbricht. Die musikalische Spannung läßt aber erst mit der abwechselnden Doppelkadenz der Flöte und Oboe nach, die mit einem kraftvollen tiefen H der Solooboe endet. Die Musik nimmt jetzt einen friedlicheren, elegischeren und dunkleren Klang an. Die gedämpften Streicher spielen jetzt nicht mehr ihre mystischen, ruhigen Tremoli, und

Figurationen des Piccolos führen allmählich die Musik zu einer völlig neuen, imaginären Ebene. Die Figuren der Streicher steigen allmählich immer weiter aufwärts, bis das ganze Werk mit hohen Flageoletten der Violine, der Bratsche und des Cellos auf Des endet.

© Kalevi Aho 2000

Das **Kammerensemble Sinfonia Lahti** wurde 1986 von Musikern aus Lahti gegründet, nicht nur um ihre eigene Entwicklung als Interpreten anzuregen, sondern auch mit dem Ziel, dem Publikum ungewöhnliche Erlebnisse auf dem Gebiet der Kammermusik anzubieten. Das Ensemble besteht hauptsächlich aus Mitgliedern des Symphonieorchesters Lahti und Lehrern des Päijät-Häme-Konservatoriums in Lahti.

Als Ausgangspunkt wählte das Ensemble das Verwirklichen von Utopien; sein Repertoire erstreckt sich von Barockmusik bis zur Gegenwart, von Kirchenkonzerten bis zum Spielen in Bars und Pubs. Neben der Konzerttätigkeit gab das Ensemble zahlreiche Kompositionen in Auftrag, die es auch uraufführte, und organisierte Komponistenseminare. Um das Interesse junger Menschen für Kammermusik anzuregen, organisierte das Ensemble Kammermusikwettbewerbe für Kammermusikstudenten in Lahti.

Unter den Festivals, bei denen das Ensemble auftrat, sind das Helsinki-Festival, die Crusell-Wochen, die Biennale Tampere, sowie auf der internationalen Ebene Festivals in Bergen, St. Petersburg, Polen und Båstad (Schweden). Es wurden auch Tourneen nach den USA, Deutschland und Dänemark unternommen. Das Kammerensemble Sinfonia Lahti machte zahlreiche Rundfunkaufnahmen in Finnland, und bei BIS nahm sie Musik von Sofia Gubaidulina, Bohuslav Martinů, Gustav Mahler und Kalevi Aho auf.

Jukka Hirvikangas (geb. 1963) absolvierte die Sibelius-Akademie 1989 als Oboist nach Studien bei Sven-Erik

Paananen. Zu seinen weiteren Lehrern gehörten Juha Metsäpelto und Aale Lindgren. Seit 1989 ist er Oboist des Symphonieorchesters Lahti, seit jüngerer Zeit auch Englischhornist des Orchesters. Als Kammermusiker tritt er in ganz Europa auf. Er ist auch Mitglied des Opernfestivalorchesters Savonlinna und beteiligte sich eingehend am erzieherischen Programm des Symphonieorchesters Lahti.

Jyrki Lasonpalo wurde 1996 nach Studien bei Igor Bezrodny an der Sibelius-Akademie als Violinist diplomierte. Er trat erstmals als Violinist 1979 bei einem Konzert für junge Solisten mit dem Symphonieorchester des Finnischen Rundfunks auf. Seither spielt er mit Orchestern wie dem Orchester Vantaa und den Symphonieorchestern Mikkeli und Lahti. 1986-93 war er erster Violinist der Tapiola Sinfonietta, und seit 1993 ist er alternierender Konzertmeister des Symphonieorchesters Lahti. Er spielt regelmäßig Kammermusik für verschiedene Besetzungen.

Esa Heikkilä (geb. 1962) absolvierte die Sibelius-Akademie 1986 und arbeitete als Violinist mit dem Symphonieorchester des Finnischen Rundfunks, dem Philharmonischen Orchester Helsinki und dem Opernfestivalorchester Savonlinna. Unter seinen Engagements als Orchestersolist und Kammermusiker können Konzerte beim Helsinkier Festival und den Crusell-Wochen in Uusikaupunki erwähnt werden. Derzeit ist er Konzertmeister der zweiten Violinen im Symphonieorchester Lahti. Er arbeitete als Gastdirigent mit verschiedenen finnischen Orchestern und leitete zahlreiche Konzerte mit den Symphonieorchestern Lahti, Pori und Mikkeli. Als Gastdirigent trat er auch bei den Crusell-Wochen, international in Estland und beim Dartington-Festival in England auf. Esa Heikkilä ist Dirigent der Symphonie- und Kammerkonzerte des Päijät-Häme-Konservatoriums in Lahti.

Anu Airas erhielt nach Studien bei Helge Valtonen und Paavo Pohjola an der Sibelius-Akademie 1993 ihr Bratschendiplom. 1997 erhielt sie den Mag.-Mus.-Titel. Sie studierte auch bei Yuri Gandelman in Israel. Anu Airas war Mitglied des Symphonieorchesters des Finnischen Rundfunks und der Tapiola Sinfonietta, und ist derzeit Konzertmeisterin der Bratschen des Symphonieorchesters Lahti. Sie tritt mit verschiedenen Ensembles in den skandinavischen Ländern, dem übrigen Europa, den USA, und Japan auf.

Ilkka Pälli studierte bei Pauli Heikkinen und Raimo Sariola an der Sibelius-Akademie, wonach er seine Cellostudien am Moskauer Konservatorium bei Michail Chomitzer vervollständigte. Er war Konzertmeister der Celli bei verschiedenen Kammerorchestern und beim Symphonieorchester Oulu und übt diese Funktion seit 1986 beim Symphonieorchester Lahti aus. Ilkka Pälli konzertiert als Solist mit oder ohne Orchester in ganz Finnland, und als Kammermusiker in sämtlichen skandinavischen Ländern, dem übrigen Europa und in den USA. Er ist Vorsitzender des Kammerensembles Sinfonia Lahti seit deren Gründung.

Outi Viitaniemi (geb. 1962) studierte Flöte bei Liisa Vakkilainen an der Espooer Musikschule und absolvierte 1988 bei Anja Voipio die Sibelius-Akademie. 1997 erhielt sie den Magistertitel. Ihr Konzertdebüt fand 1989 statt. Outi Viitaniemi nahm an zahlreichen Meisterklassen sowohl in Finnland als auch international teil, beispielsweise als Schülerin von Andras Adorjan, William Bennett und Raymond Guiot. Seit 1989 ist sie erste Flötistin des Symphonieorchesters Lahti. Outi Viitaniemi trat bisher solistisch u.a. in Lahti und Espoo auf.

Lasse Junntila (geb. 1960) studierte Oboe an der Espooer Musikschule und bei Jouko Teikari an der Sibelius-Akademie. Er nahm an zahlreichen Meister-

klassen teil, bei Lehrern wie Aale Lindgren, Gernot Schmalfuß und Michael Kühn. Lasse Junntila ist seit 1984 erster Oboist des Symphonieorchesters Lahti. Als Solist tritt er mit dem Symphonieorchester Lahti, sowie in Espoo, Uusikaupunki, und dem Kammerorchester Avanti! auf.

Jaakko Kuusisto (geb. 1974 in Helsinki) studierte Violine bei Géza Szilvay und Tuomas Haapanen an der Sibelius-Akademie, sowie bei Miriam Fried und Paul Biss an der Indiana University. Er gewann 1989 den Violinwettbewerb in Kuopio. Seither gewann er hohe Preise bei mehreren großen Wettbewerben; beim Sibelius-Wettbewerb 1990 den vierten Preis und einen Sonderpreis für die beste Aufführung eines neuen Werks. Beim Carl-Nielsen-Wettbewerb 1996 errang er den zweiten Preis, und 1997 war er Finalist des belgischen Königin-Elisabeth-Wettbewerbes. Kuusisto tritt häufig als Solist und als Kammermusiker auf. Er spielte mit nahezu sämtlichen finnischen Orchestern, und Konzertreisen brachten ihn nach Japan, China, den USA, Ecuador und vielen europäischen Ländern. 1999 konzertierte er mit dem Philharmonischen Orchester Turku auf einer Tournee nach China. Jaakko Kuusisto wurde im Mai 1999 zum Konzertmeister des Symphonieorchesters Lahti ernannt. Zusammen mit Pekka Kuusisto (Bruder von Jaakko Kuusisto) ist er künstlerischer Leiter der Sibeliuswochen in Järvenpää und des Kammermusikfestivals Tuusulanjärvi. Er ist auch als Komponist tätig, und Aufträge für Solo- und Orchesterwerke werden ihn während der nächsten Jahre voll auslasten.

Ilkka Uurtimo (geb. 1960) studierte Cello an der Sibelius-Akademie in Helsinki als Schüler von Arto Noras, Hannu Kiiski und Raimo Sariola; er nahm auch an Meisterklassen verschiedener Lehrer teil. Nach fünf Jahren als Erster Cellist des Symphonieorchesters Pori wurde er 1986 Mitglied des Symphonieorchesters Lahti. Ilkka Uurtimo beteiligt sich aktiv am erzieherischen

Programm des Symphonieorchesters Lahti für Kinder und Jugend. Ilkka Uurtimo gab als Mitglied des Symphonieorchesters Lahti und des Kammerensembles Sinfonia Lahti Konzerte in Rußland, verschiedenen europäischen Ländern und den USA.

**Jaakko Kuusisto • Outi Viitaniemi • Anu Airas •
Lasse Junntila • Ilkka Uurtimo**

Kalevi Aho, l'un des compositeurs les plus en vue de la Finlande aujourd'hui, est né à Forssa dans le sud de la Finlande le 9 mars 1949. Il a étudié à l'Académie Sibelius à Helsinki avec Einojuhani Rautavaara et à Berlin Ouest dans la classe de composition de Boris Blacher. De 1974 à 1988, il donna des cours de musicologie à l'université d'Helsinki; de 1988 à 1993, il fut professeur de composition à l'Académie Sibelius et, depuis l'automne 1993, il s'adonne à temps plein à la composition.

Dans les œuvres marquant sa percée, la *première symphonie* (1969) et le *troisième quatuor à cordes* (1971), Aho poursuit la tradition de Chostakovitch; même dans ces pièces cependant, il arrive à une décision très originale formelle/dramatique. Ainsi dans la *première symphonie* en quatre mouvements, on nous éloigne de plus en plus de la "réalité existante" du début, en arrivant à l'étrange style pseudo-baroque du troisième mouvement et finalement, dans le dernier mouvement, on se heurte de plein front aux problèmes de la "réalité véritable". La *seconde symphonie* (1970/95) en un mouvement repose essentiellement sur une triple fugue. Dans la *troisième symphonie* en quatre mouvements, la tension dramatique est différente; il s'agit d'un conflit entre un individu (un violon solo) et les blocs sonores de l'orchestre; un conflit semblable se manifeste dans le pessimiste *Concerto pour violoncelle* (1983-84). Le sommet de la première période de Aho (environ 1969-74) se trouve dans la *quatrième symphonie* (1972-73) en trois mouvements où les catastrophes du second mouvement sont à la fin suivies d'une libération spirituelle.

La *cinquième symphonie* (1975-76) marque un point tournant dans la production de Aho. Du point de vue de la structure, cette œuvre massive est extrêmement compliquée – dans cette symphonie à plusieurs couches, plutôt que d'entendre de la polyphonie entre les voix instrumentales variées, on entend une polyphonie de différentes fibres musicales indépendantes. La *sixième symphonie* (1979-80), virtuose et colorée, termine une

ligne séquentielle de développement dans l'œuvre symphonique de Aho; après cela, le compositeur s'est concentré un moment sur des concertos et des opéras.

Le premier opéra de Aho, *Avain (La Clé)*, 1978, sur un livret de Juha Mannerkorpi) traite de l'aliénation paranoïde d'un habitant d'une grande cité moderne dans le climat social troublant d'aujourd'hui. En 1982 et 1984, *Avain* fut monté par l'Opéra National de Hambourg. Dans les années 1985-87, Aho écrivit son second opéra à la satire mordante *Hyönteiselämää (Vie d'insectes)* qui mêle des éléments de la comédie et de la tragédie (le livret, du compositeur lui-même, repose sur une pièce du même nom par Josef et Karel Čapek) et renferme de nombreuses parodies stylistiques ainsi qu'une critique sociale affilée. La création donnée par l'Opéra National Finlandais le 27 septembre 1996 remporta un grand succès. En 1988, à partir de matériel de *Hyönteiselämää*, Aho composa sa *septième symphonie*: une œuvre gaie en six mouvements, la "Symphonie des insectes" a été décrite comme "une anti-symphonie tragi-comique, post-moderne". En 1990, Aho composa *Pergamon* pour quatre narrateurs, quatre groupes orchestraux et orgue; en quatre langues, le texte est basé sur le roman *Die Ästhetik des Widerstands* de Peter Weiss. Dans l'intense *Symphonie de Chambre no 2 pour cordes* (1991-92), on entend, en un sens, la musique des voix intérieures du compositeur.

En 1992, l'Orchestre Symphonique de Lahti choisit Aho comme compositeur résident et il a écrit toutes ses œuvres orchestrales plus récentes pour ces musiciens. La brillante *symphonie no 8* (1993) en un mouvement pour orgue et orchestre, est l'œuvre instrumentale la plus expansive de Aho; cette pièce de grande envergure musicale est l'une des pierres angulaires les plus importantes de toute la production de Aho. La *Symphonie no 9* (1993-94) est plus légère et aussi une symphonie concertante: dans cette œuvre, qui renferme plusieurs couches temporelles différentes, l'instrument solo est le trombone. La grande et dramatique *dixième symphonie*

(1996) ressemble à un hommage à la grande tradition romantique de la musique symphonique et elle diffère considérablement de la *onzième symphonie* pour six percussionnistes et orchestre (1997-98) dominée par des rythmes forts et hypnotiques et par des couleurs tonales subtiles. Le cycle de chansons *Kinalaisia lauluja* (*Chansons chinoises*; 1997) pour soprano et orchestre est un arrangement d'anciens poèmes d'amour chinois. La virtuosité du soliste est un trait caractéristique de ses grands concertos symphoniques (*Concerto pour violon* 1981, *Concerto pour violoncelle* 1983-84, *Concerto pour piano* 1989), de ses trois symphonies de chambre (1976, 1992 et 1995-96: dans cette dernière, une symphonie pour cordes, l'instrument solo est le saxophone alto) et de plusieurs pièces de chambre (par exemple le *Quintette pour hautbois* 1973, le *Quintette pour basson* 1977, la *Sonate pour hautbois* 1985, le *Quintette pour saxophone alto, basson, alto, violoncelle et contrebasse* 1994, le *Quintette pour clarinette et quatuor à cordes* 1998, l'*Epilogue pour trombone et orgue* 1998 et les *Sept Inventions et Postlude pour hautbois et violoncelle* 1998). Les plus récentes œuvres majeures de Aho sont l'opéra en un acte *Salaisuksien kirja* (*Le Livre des secrets*; 1998) sur un livret de Paavo Rintala et l'opéra en deux actes *Ennen kuin me kaikki olemme hukkuneet* (*Avant d'être tous noyés*, 1995/1999), dont le livret repose sur une pièce pour radio de Juha Mannerkorpi.

Parmi les nombreux arrangements de Aho se trouvent *Chants et Danses de la mort* de Moussorgsky pour basse et orchestre (1984) et le premier acte du ballet *Tourbillons* (1988) d'Uuno Klami. En 1995, il termina les parties perdues de second violon de tous les six quatuors à cordes du premier compositeur finlandais d'importance, Erik Tulindberg (1761-1814) et, en 1997, il termina la partition complète de *Karelia* de Sibelius en préparation pour concert et enregistrement (BIS-CD-915). Des nombreux écrits de Aho, les plus en vue sont les traités *Musique finlandaise et le Kalevala* (1985) et *Einojuhani Rautavaara, symphoniste* (1988), la collec-

tion d'essais *Les Tâches d'un artiste dans une société post-moderne* (1992), *L'Art et la réalité* (1997) et *Musique de Finlande* (1996, collaboration avec E. Salmenhaara, P. Jalkanen et K. Virtamo).

© Anne Weller 2000

Quintette pour hautbois et quatuor à cordes (1973)

A côté du basson, le hautbois a été l'instrument à vent de bois pour lequel j'ai senti un intérêt spécial. Cet intérêt avait été soulevé en partie inopinément en 1973 quand le Festival de Musique Estivale de Jyväskylä me demanda d'écrire un quintette pour hautbois et quatuor à cordes pour Jouko Teikari (hautbois solo de l'Orchestre Symphonique de la Radio Finlandaise) et le Quatuor Finlandia (Olavi Pälli, Jussi Pesonen, Esa Kamu, Heikki Rautasalo), pour être joué à un concert estival à Jyväskylä le 2 juillet 1974. Avant de commencer le travail, je me suis familiarisé – sous la tutelle de Teikari – avec les possibilités du hautbois, devenant en même temps conscient que cet instrument éloquent, soniquement intense, avait auparavant été utilisé avec une parcimonie étonnante dans les contextes orchestral et de chambre. Dans mon quintette, j'ai aussi désiré accroître l'étendue expressive de l'instrument, surtout dans la direction de la grande virtuosité. L'œuvre contient pourtant une abondance de mélodies *cantabile* aisées de la sorte caractéristique du hautbois.

Le quintette fut composé en automne 1973. Au cours du travail sur la pièce, je décidai de continuer d'écrire de la musique pour le hautbois parce qu'en examinant la musique finlandaise pour hautbois, j'avais compris combien les compositeurs finlandais avaient écrit peu de musique de chambre de haute qualité pour hautbois. Ma seconde œuvre de chambre avec hautbois fut un quintette pour flûte, hautbois, violon, alto et violoncelle (1977). En 1985, j'écrivis ma grande sonate pour hautbois et piano et, en 1986-98, *Sept Inventions et Postlude* pour hautbois et violoncelle. Mon association

avec le hautbois n'est pas encore terminée: une pièce pour hautbois solo et un concerto pour hautbois font partie de mes projets d'avenir.

Le *Quintette pour hautbois* consiste en deux mouvements de conception large. Au tout début, le hautbois présente une mélodie paisible que le violon imite en forme inversée. Dans la seconde section, les second violon, alto et violoncelle commencent à jouer une mélodie tenue qui avance en tierces parallèles et sur laquelle le hautbois et le premier violon jouent des motifs virtuoses "gazouilleurs". La troisième section renferme une synthèse des deux premiers événements musicaux tandis que la quatrième apporte encore une fois un contraste total, une antithèse. La forme du mouvement progresse ainsi dialectiquement: les différentes sections sont reliées l'une à l'autre à la manière d'une thèse-antithèse-synthèse.

Au cours du premier mouvement, l'énergie moteur de la musique augmente graduellement, atteignant un sommet dans un passage fugué chromatique sauvage à cinq voix vers la fin du mouvement. Suit une cadence pour hautbois, d'abord accompagnée. Le mouvement se termine par des rappels des mesures d'ouverture de l'œuvre.

Le second mouvement est d'atmosphère plus légère et éthérée et encore plus animé que le premier mouvement. Il se développe comme un jeu musical virtuose jusqu'à ce que, au sommet, l'énergie moteur commence à s'épuiser et le mouvement acquiert un ton élégiaque plus sombre. L'atmosphère de mélancolie se dissipe encore un moment, faisant place à un passage dansant et rythmiquement capricieux. Il est suivi d'une cadence solo extrêmement exigeante pour le hautbois sur laquelle l'œuvre se termine. Cette cadence finale forme aussi une synthèse de tout le matériel musical du quintette.

L'œuvre est dédiée à Jouko Teikari.

Sept Inventions et Postlude pour hautbois et violoncelle (1986-98)

Le première impulsion pour *Sept Inventions et Postlude* vint de mon opéra de chambre *Avain (La Clé;* 1977/78) qui fut donné au Festival d'Opéra de Savonlinna en 1986, la représentation ayant eu lieu dans la salle de la grotte à Retretti, près de Savonlinna. J'étais alors en train de composer un autre opéra, *Hyönteiselämää (Vie d'insectes)*. Quand j'entendis l'exécution d'*Avain* à Retretti, je pensai à composer une œuvre de chambre qui se développerait à la manière d'un opéra, en scènes brèves et où les instruments représenteraient d'une certaine façon les personnages d'une scène d'opéra. De cette manière, la musique acquerrait une qualité "parlante" clairement définie.

J'ai commencé le travail sur la pièce immédiatement à mon retour de Savonlinna en août 1986. Le hautbois représente le côté féminin des *Inventions*; le violoncelle est plus masculin et la musique traite de l'interaction et de la communication entre les deux instruments et du développement de cette interaction. A l'automne de 1986 cependant, la pièce resta inachevée, le "livret" de la composition conduisit le drame musical à une crise dont je ne trouvais pas d'échappée satisfaisante. Les *Inventions* furent donc mises de côté au profit de *Hyönteiselämää* qui finit par occuper presque tout mon temps à l'automne de 1986 et au printemps de 1987.

Ce n'est que douze ans plus tard, en février 1989, alors que je travaillais au château des artistes de Wiedersdorf en Allemagne, que je compris comment les *Inventions* devaient se terminer. J'ai composé un *Postlude*, de grandeur plus étendue que les mouvements précédents, qui – comme un résumé – devait examiner l'intrigue des *Inventions* avec des moyens musicaux. Stylistiquement, le *Postlude* est un peu plus objectif que les *Inventions*; il apprécie les *Inventions* tout comme, en réfléchissant après coup, nous pourrions adopter une certaine attitude envers un événement ou une expé-

rience émotionnellement renversante dans un passé lointain. La création des *Sept Inventions et Postlude* eut lieu à Lahti le 28 novembre 1998 par le hautboïste Jukka Hirvikangas et le violoncelliste Ilkka Pälli.

Quintette pour flûte, hautbois, violon, alto et violoncelle (1977)

Le *Quintette pour flûte, hautbois, violon, alto et violoncelle* fut écrit au début de l'été 1977 pour la société suédoise Nutida Musik (Musique contemporaine). La combinaison inhabituelle d'instruments fut spécifiquement requise par Nutida Musik pour accompagner une œuvre existante pour le même effectif du compositeur suédois Jan Carlstedt dans un programme de concert. Dans cette œuvre aussi, j'ai essayé d'explorer les limites extérieures de virtuosité dans un contexte de musique de chambre. Des musiciens, l'œuvre ne requiert pas seulement une virtuosité technique exceptionnelle mais encore l'aptitude à entrer complètement dans son monde. Le quintette n'a pourtant jamais été joué en Suède. Il ressortit plus tard que la raison est que les Suédois s'étaient attendu à ce que j'écrive une œuvre très différente, plus "inoffensive" qu'une pièce virtuose difficile comme celle-ci. La création eut finalement lieu le 24 mars 1983 à la Biennale d'Helsinki avec Olli Pohjola, Lasse Juntila, Jouko Heikkilä, Sirpa Juvonen et Lea Pekkala.

L'unique mouvement du quintette commence rudement avec des clusters de 4 à 6 voix, se solidifiant à l'occasion pour former un "thème" suivi de trois variations très libres et d'une section de développement qui se termine avec une cadence pour violoncelle. Les clusters reviennent ensuite, cette fois plus gentiment. Des figures de cadence en provenance de divers instruments mènent à un passage extrêmement rapide (*Pressissimo*) qui culmine sur un sol aigu perçant à la flûte, hautbois, violon et alto pour ensuite se briser en différentes formations du champ musical. La tension musicale n'est cependant pas résolue avant la double ca-

dence en alternance de la flûte et du hautbois qui se termine sur un si naturel grave et puissant du hautbois seul. La musique acquiert maintenant un ton sombre et élégiaque plus paisible. Les cordes en sourdines ne jouent plus leurs trémolos doux mystérieux et les figures au piccolo mènent finalement la musique à un niveau imaginaire entièrement nouveau. Les figures aux cordes grimpent graduellement jusqu'à ce que l'œuvre en entier se termine sur les harmoniques aigües des violon, alto et violoncelle sur la note ré bémol.

© Kalevi Aho 2000

L'Ensemble de Chambre de la Sinfonia de Lahti fut fondé en 1986 par des musiciens de Lahti, non seulement pour stimuler leur propre développement d'exécutants, mais aussi dans le but d'offrir au public des expériences inhabituelles dans le domaine de la musique de chambre. L'ensemble est formé principalement des membres de l'Orchestre Symphonique de Lahti et de professeurs au Conservatoire Päijät-Häme à Lahti.

L'ensemble adopta comme point de départ la réalisation d'utopies; son répertoire s'étend du baroque à la musique contemporaine et des concerts sacrés à des apparitions dans les bars et les pubs. En plus de donner des concerts, l'ensemble a commandé et créé de nombreuses compositions en plus d'organiser des séminaires de compositeurs. Pour stimuler l'intérêt des jeunes en musique de chambre, l'ensemble a organisé des concours de musique de chambre pour les étudiants de musique de chambre à Lahti.

L'ensemble s'est produit entre autres aux festivals d'Helsinki, aux Semaines Crusell, Biennale de Tampere et, sur la scène internationale, à des festivals à Bergen, Saint-Pétersbourg, Pologne et Båstad. Il a fait des tournées aux Etats-Unis, en Allemagne et au Danemark. L'Ensemble de Chambre de la Sinfonia de Lahti a fait de nombreux enregistrements radiophoniques en Finlande et ses disques BIS renferment de la musique de

Sofia Gubaidulina, Bohuslav Martinů, Gustav Mahler et Kalevi Aho.

Jukka Hirvikangas (né en 1963) obtint son diplôme de hautbois à l'Académie Sibelius en 1989 après avoir étudié avec Sven-Erik Paaninen. Juha Metsäpelto et Aale Lindgren sont du nombre de ses autres professeurs. Il est hautboïste à l'Orchestre Symphonique de Lahti depuis 1989 et il a récemment été cor anglais solo de l'orchestre. Il s'est produit partout en Europe comme chambристe. Il est aussi membre de l'Orchestre du Festival d'Opéra de Savonlinna et il a été étroitement lié au programme éducatif de l'Orchestre Symphonique de Lahti.

Jyrki Lasonpalo obtint son diplôme de violoniste en 1996 après avoir étudié avec Igor Bezrodny à l'Académie Sibelius. Il apparut pour la première fois comme violoniste en 1979 lors d'un concert pour jeunes solistes avec l'Orchestre Symphonique de la Radio Finlandaise. Il s'est ensuite produit avec l'Orchestre de Vantaa ainsi qu'avec les orchestres symphoniques de Mikkeli et de Lahti. De 1986 à 1993, il fut l'un des violons I avec la Sinfonietta Tapiola et, depuis 1993, il est premier violon associé de l'Orchestre Symphonique de Lahti. Il fait régulièrement de la musique de chambre dans des combinaisons instrumentales variées.

Esa Heikkilä (né en 1962) obtint son diplôme de violon à l'Académie Sibelius en 1986 et il a travaillé comme violoniste dans l'Orchestre Symphonique de la Radio Finlandaise, l'Orchestre Philharmonique d'Helsinki et l'Orchestre du Festival d'Opéra de Savonlinna. Des apparitions au Festival d'Helsinki et aux Semaines Crusell à Uusikaupunki furent du nombre de ses engagements comme soliste orchestral et chambрист. Il est présentement premier second violon de l'Orchestre Symphonique de Lahti. Il a dirigé maints orchestres finlandais dont plusieurs concerts avec les orchestres sym-

phoniques de Lahti, Pori et Mikkeli. Il a aussi dirigé aux Semaines Crusell et, sur la scène internationale, en Estonie et au festival de Dartington en Angleterre. Esa Heikkilä est le chef des orchestres symphonique et de chambre du conservatoire Päijät-Häme.

Anu Airas obtint son diplôme d'alto en 1993 après des études à l'Académie Sibelius avec Helge Valtonen et Paavo Pohjola. Elle obtint une maîtrise en musique en 1997. Elle a aussi étudié en Israël avec Yuri Gandelman. Anu Airas a fait partie de l'Orchestre Symphonique de la Radio Finlandaise et de la Sinfonietta Tapiola et elle est actuellement premier alto à l'Orchestre Symphonique de Lahti. Elle s'est aussi produite avec plusieurs ensembles dans les pays du Nord, aux Etats-Unis, Japon et dans plusieurs pays européens.

Ilkka Pälli a étudié à l'Académie Sibelius avec Pauli Heikkinen et Raimo Sariola, après quoi il a poursuivi ses études de violoncelle au conservatoire de Moscou dans la classe de Mikhail Khomitzer. Il a été premier violoncelliste de plusieurs orchestres de chambre et de l'Orchestre Symphonique d'Oulu; il est premier violoncelle de l'Orchestre Symphonique de Lahti depuis 1986. Ilkka Pälli s'est produit comme soliste avec des orchestres et comme récitaliste partout en Finlande ainsi que comme chambрист dans tous les pays du Nord, en Europe continentale et aux Etats-Unis. Il est président de l'Ensemble de Chambre de la Sinfonia de Lahti depuis sa fondation.

Outi Viitaniemi (née en 1962) a étudié la flûte au conservatoire de musique d'Espoo avec Liisa Vakkilainen et à l'Académie Sibelius avec Anja Voipio, obtenant son baccalauréat en 1988 et sa maîtrise en 1997. Ses débuts de concert eurent lieu en 1989. Outi Viitaniemi a participé à de nombreux cours de maître en Finlande et ailleurs dans le monde, comme élève par exemple d'Andras Adorjan, William Bennett et Raymond Guiot. Elle est flûte solo de l'Orchestre Symphonique de Lahti

depuis 1989. Outi Viitaniemi s'est produite comme soliste entre autres à Lahti et Espoo.

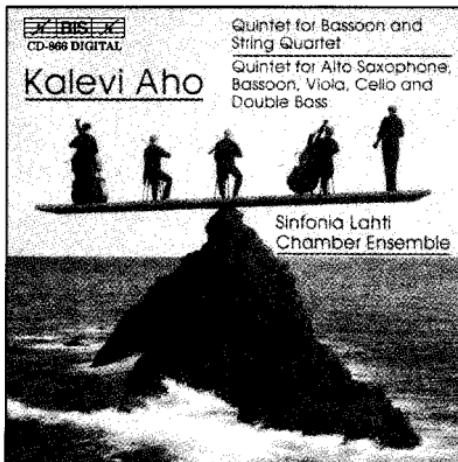
Lasse Junttila (né en 1960) a étudié le hautbois au conservatoire de musique d'Espoo et à l'Académie Sibelius avec Jouko Teikari. Il a participé à de nombreux cours de maître donnés par des professeurs tels qu'Aale Lindgren, Gernot Schmalfuss et Michael Kühn. Lasse Junttila est hautbois solo de l'Orchestre Symphonique de Lahti depuis 1984. Comme soliste, il s'est produit avec l'Orchestre Symphonique de Lahti ainsi qu'à Espoo, Uusikaupunki et avec l'orchestre de chambre Avanti!

Jaakko Kuusisto (né à Helsinki en 1974) a étudié le violon avec Géza Szilvay et Tuomas Haapanen à l'Académie Sibelius et avec Miriam Fried et Paul Biss à l'université d'Indiana. En 1989, il gagna le concours de violon Kuopio et depuis, il a raflé les prix de plusieurs concours importants – dont le quatrième prix et un prix spécial pour la meilleure exécution d'un nouvelle œuvre au concours Jean Sibelius en 1990. Il a gagné le deuxième prix du concours Carl Nielsen en 1996 et, en 1997, il était finaliste au concours de la reine Elisabeth en Belgique. Jaakko Kuusisto joue régulièrement comme soliste et chambriste. Il s'est produit avec presque tous les meilleurs orchestres finlandais et des tournées l'ont conduit au Japon, en Chine, aux Etats-Unis, en Ecuador et dans plusieurs pays européens. En 1999, il joua avec l'Orchestre Philharmonique de Turku lors d'une tournée en Chine. Jaakko Kuusisto devint premier violon de l'Orchestre Symphonique de Lahti en mai 1999. Avec son frère Pekka, il est directeur artistique des Semaines Sibelius de Järvenpää et du Festival de Musique de Chambre du Lac Tuusula. Il est aussi actif comme compositeur et on lui a commandé des œuvres solos et orchestrales.

Ilkka Uurtimo (né en 1960) a étudié le violoncelle à l'Académie Sibelius à Helsinki comme élève d'Arto

Noras, Hannu Kiiski et Raimo Sariola; il a aussi participé à des cours de maître donnés par divers professeurs. Après avoir travaillé pendant cinq ans comme violoncelle solo de l'Orchestre Symphonique de Pori, il devint membre de la section de violoncelles de l'Orchestre Symphonique de Lahti en 1986. Ilkka Uurtimo participe activement aux programmes éducatifs de l'Orchestre Symphonique de Lahti pour enfants et adolescents. Il a donné des concerts en Russie, dans plusieurs pays européens et aux Etats-Unis comme membre de l'Orchestre Symphonique de Lahti et de l'Ensemble de Chambre de la Sinfonia de Lahti.

Also available:

BIS-CD-866

Kalevi Aho

Quintet for Bassoon and String Quartet (1977)

Quintet for Alto Saxophone, Bassoon, Viola, Cello and Double Bass (1994)

Sinfonia Lahti Chamber Ensemble

INSTRUMENTARIUM

Jukka Hirvikangas	Oboe: Marigaux, Paris, No. 15121
Jyrki Lasonpalo	Violin: Testore copy, 18th century. Bow: Nürnberger
Esa Heikkilä	Violin: Anonymous (early 20th century, Hill school). Bow: Audinot
Anu Airas	Viola: Anonymous, early 20th century. Bow: Charles Espey
Ilkka Pälli	Cello: French, late 19th century. Bow: Hill
Outi Viitaniemi	Flute: Muramatsu 9K
Lasse Junntila	Oboe: Püchner
Jaakko Kuusisto	Violin: Matteo Goffriller 1702
Ilkka Uurtimo	Cello: William Forster, London 1796. Bow: Victor Fétique, Paris

Recording data: [1-10] March 1999 at the Kuusankoski talo, Kuusankoski, Finland; [11] May 1999 at the Church of the Cross (Ristinkirkko), Lahti, Finland

Balance engineer/Tonmeister: Ingo Petry

Neumann microphones; Studer mixer; Fostex PD-2 DAT recorder; Stax headphones

Producer: Ingo Petry

Digital editing: Jens Jamin

Cover text: © Anne Weller 2000; © Kalevi Aho 2000

English translation: Andrew Barnett

German translation: Julius Wender

French translation: Arlette Lemieux-Chené

Front cover picture: Peter Schoenecker

Photographs of the musicians: © Heikki Tuuli, Helsinki

Typesetting, lay-out: Kyllikki & Andrew Barnett, Compact Design Ltd.

Colour origination: Studio Colour, Leeds, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

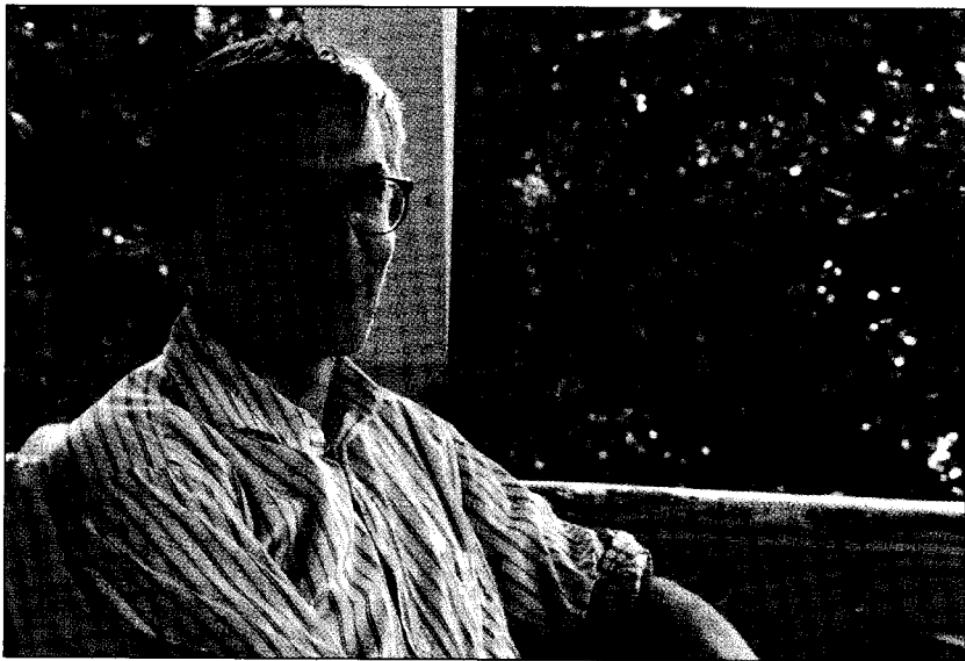
BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40

info@bis.se www.bis.se

© & ® 1999 & 2000, BIS Records AB

The Sinfonia Lahti Chamber Ensemble has been supported in this recording project
by the Foundation for the Promotion of Finnish Music (LUSES)

Kalevi Aho

The Sinfonia Lahti Chamber Ensemble has been supported in this recording project
by the Foundation for the Promotion of Finnish Music (LUSES).